

ΟΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Στόν χρυσούν αιώνα του τραγουδιού, δέ μπορούμε να παραβλέψουμε και την κυριαρχία του χορού, που εΐνε ένας έξισου μεγάλος συντελεστής στην επιτυχία των έργων του λυρικού θεάτρου. Ή δημιουργία του μπαλλέτου που σηματοδοτείται ο΄ αυτή την εποχή, εΐναι γιά το χορό, οτι η Συμφωνία γιά την ένοργαμη μουσική και συνενώνει με τή μουσική εύρυθμία τή μιμική, τήν ειδωλλιακή, τή λυρική, τήν κωμική και τή δραματική δράση. Ο χρυσός αιώνας του μπαλλέτου, σημειώνεται στη Γαλλία στις αούλες των Λουδοβίκων μέσα στην ατμή, στο ύπεροχο μεγαλείο και στην εκλεπτυσμένη ευγένεια τή γαλλικής Τέχνης, που αντιφεγγίζεται στη μουσική του Λουλλού, του Κουπρέν, του Ραμό και του Γκερετύ. Και μόνοι οι τίτλοι των περιφημων μπαλλέτων τής χρυσής αυτής εποχής, εΐναι άρκετοι νά μās δώσουν μιά ιδέα τής θεαματικής και τής μουσικής τους σαγήνης: «Τό δνειρο του Άνακρέοντος, ό Νάρκισσος, τό μαρτύριο τής έρωτικής ήδονής, ή Λύρα του Όρφέως στον ούρανό, τό μπαλλέτο των Βακχίδων, τό μπαλλέτο τής τύχης, οι Άρες, τό μπαλλέτο των Ζεφύρων, οι Μάγισσες του δάσου του Σαιν Ζερμαίν, ό Πύργος τής Βαβέλ, ό βοσκοί των Ουρανών, οι πέντε αίσθήσεις τής φύσεως, τά μπαλλέτα των Θεών, τής Νύχτας, των Θριάμβων, τής Άρμονίας, τής Δυνάμεως, του Έρωτος, των πλανωμένων Ήπιοτών, οι τρέλλες του Καρναβαλιού, ή Μασκαράτα του Άγμεναίου, ή Μασκαράτα τής εκλύσεως των παθών, ή μασκαράτα τής Μασκαράτας κ. ά. Τήν εποχή αυτή άνθίζουν έντατικά και τά Γαλλικά μπαλλέτα τά παρμένα από ύποθέσεις τής Έλληνικής Μυθολογίας, ή Λήδα και ό Κύκνος, ή Κίρκη που μεταμόρφωνε τους έραστές της σε ζώα, Γλαύκος και Θέτις, Ζευήρες και Τριτωνες, Χοροί Ναϊάδων κ. ά.

Με τό μεσουράνημα τής Ίταλικής Όπερας του 18ου και 19ου αιώνας, τό μπαλλέτο παίρνει δικαιωματικά μιά από τις πρώτες θέσεις στο λυρικό θέατρο και άποτελεί ένα άναπόσπαστο μέρος κάθε άξίου του προορισμού του μελοδράματος. Οι κορυφαίες χορευτήρες των μπαλλέτων άποθεώνονται ο΄ όλη τήν Εύρώπη έξισου με τις δραματικές και τις λυρικές καλλιτεχνικές του τραγουδιού, τή Μαρία Μαλιμπράν τή Τζένη Λίντ, τή Φαλκόν, τή Νίλσον, κι΄ έξιμουνονται από τους μεγάλους ποιητές τής εποχής τους.

Άπό τους στίχους τους μαθαίνουμε όλες τις χάρεις και τά βέλγητρα τής μεγάλης Ίταλοσουηδικής χορευτήριας Ταλιόν, που θριάμβευε ο΄ όλες τις λυρικές σκηνές ως κορυφαία των μπαλλέτων τής «Βεστώλε», του «Carnaval de Venise» και τής «Ψυχής» του Κάμπρα και των μελοδραμάτων του Μάλερμπερ. Ο Τεοφίλ Γκωτιέ τήν άποκαλεί «άγνότατη Ιέρεια του χορού» και «ψυχή έξιδαναικευμένη». Ο ρομαντικός αυτός ποι-

ητής γιά τήν έξιμνήση τήν αιθέρια αυτή καλλιτεχνικά γράφει ότι «παίρνει ένα φτερό κύκνου, τό βουίζει στα χρώματα του ούρανού του ζούου, και γράφει άπάνω στο άούλληπτα φτερά μιās γαλάζιας πεταλούδας».

Ή περίφημη Ίσπανίδα χορευτήρια Ίνές ντε λά Σιέρρας, εΐναι ή φλογερή αντίθεσις τής Μαρίας Ταλιόν, ένα πλάσμα δαιμονόληπτο που έμπνέει έξισου τους ποιητές και πρωτ΄ άπ΄ όλους τόν Ζερρό ντε Νερβάλ. Αυτές εΐναι οι δύο αντίπαλες βασίλισσες του χορού στη χρυσή εποχή τής άκμής του. Ή Ταλιόν συνδύαζε τήν ποιήση του Βορρά με τήν Ίταλική φλόγα! Έμφανίστηκε στο Παρίσι σε ήλικία μόλις δεκαπέντε ετών, κι΄ έγινε άμέσως διάσημη. Θριαμβεύει στα μπαλλέτα έξισου όσο και στις όπερες. Έμφανίζεται διαδοχικά ως Μπαγιαντέρα, Ναϊάς, Σουλφίς, Φλόρα, Σταχτοπούτα, Έστίας, Λυδία, Ψυχή, κι αρχίζει περιουδίες ο΄ όλη τήν Εύρώπη. Ο χορός τής Όπερας ήταν πολύ αιθησιακός τής εποχή εκείνη. Ή Ταλιόν του προσέδωσε έξ ένστικτού ένα ιδεαλιστικό χαρακτήρα διπλασιάζοντάς τον τή γοητεία του. Γι αυτό ο θαυμαστά τής γράφουν ότι προσεύχεται με τά πόδια, κι΄ άποκαλύπτει τήν ύπερτατη έκφραση του. Άρπάζου, συνδουδάζοντα τήν άγνότητα με τήν ήδονή. Διηγούνται ένα χαρακτηριστικό άνέκδοτο μεταξύ δύο θεατών τής: «Ή Ταλιόν χορεύει σαν Άγγελος.

— Όχι κύριε! Οι άγγελοι χορεύουν σαν τήν Ταλιόν!»

Ο νέος Άμφίον του χορού, που με τ΄ άναφερωμένα του πηδήματα μάγευε τά πλήθη στα χρόνια τής χρυσής του νεότητος και συγκινούσε όλο τόν πολιωμένο κόσμο τής Εύρώπης και τής Άμερικής στάθηκε ό Βάσλαβ Νιζίνσκι. Τ΄ όνομα του ώρανο αυτοό ήμίθεου τής Τέχνης θα μείνει άθάνατο, όπως και τ΄ όνομα τής Άνας Πάβλοβα, τής θειανής αυτής του χορού. Εύτυχημένη ή εποχή τής νεότητός τους, που μπορούσε άκόμα νά δημιουργή θεούς στην τέχνη! Σήμερα ή εποχή μας μόνο μηχανές του όλέθρου εΐναι άξια νά κατασκευάζη!

Ο χορός του Νιζίνσκι ήταν ή μπιεπουτοα τής προήσεως, τής μουσικής, και των άλλων εικαστικών τεχνών. Με τις ψυχογραφικές συνθέσεις του, με τά ζωντανά σχέδια, τις εικόνες, και άγαλαματώδεις στάσεις του που τις ζωντανέουε ο ρυθμός, έπαιρνε τή σημασία ενός συμβόλου. Ένας μεγάλος έμψυχωτής, που συνδύαζε στην πολύπλευρη προσωπικότητά του, τή δημιουργία με τήν καταστροφή, ό Σέρζ Ντιγάγιλεφ, άνακάλυψε τό φαινόμενο αυτό του «άνθρώπου - πουλιού». Μέσα στην άχανή Ρωσία, και πήρε μαζί του τόν ώρολό φημοτό στα περίφημα Ρωσικά μπαλλέτα, που δημιούργησε, θαμπώνοντας τόν Παλαιό και τόν Νέον Κόσμο. Ο έπικίνδυνος αυτός κυρίαρχος κράτησε τόν ά-

ραίο "Αδωνη αιχμάλωτο στην απόλυτη κατοχή του, έπι δεκαπέντε χρόνια—δσα κράτησε και τό μεσορράνημα τών Ρωσικών μακτάλων. 'Ο Νιζίνσκι ήταν ένας "Αριελ απόκοσμος, ό θριαμβευτής σ' όλα τά θεάματα κάθε βραδυάς, ένας χορευτής θεϊκός πού μάγευε ταυτόχρονα τήν αίσθησι μαζί ή μέ τήν ψυχή και τή φαντασία. Κάθε εμφάνισή του ίσθουναμοσε μ' ένα άγδυο θαύμα πρωτόκοστο κι' άνγκουστο ώς τότε. "Όσοι τόν είδαν διατηρούν ακόμα τήν εντύπωσι ενός άντου πού κατοικούσε στόν αιθέρα, στό "Άπειρον, χωρίς έρεισμα, πλατώνουσε μέ φτερά άόρατα άνάμεσα στους κοινούς ανθρώπους, πλάσμα όνειροφαντασίας πού δέν πάτησε ποτέ του στή γή. 'Εκείνοι πού δέν τόν είδαν, β' άγνοουσι γιά πάντα τήν άποκάλυψι τής «ήθουικής γεωμετρίας» του χορού, τό ρυθμικό μεθύσι, τήν άνυπολόγησι δύναμι πού φωλιάζει μέσα στους μυώνες ενός έθρησκου σώματος, πού συνειπνεί, όπως φαντάζεται ό άνίδεος, μόνο μέ τή σαγηνευτική του "χάρι. 'Αθλητής άνάφορς και πολυμήχανος στις μυριόμορφές του εκδηλώσεις, ό Νιζίνσκι συνδύαζε τήν αίλουροειδή ελύγουσια τής τίγρης μέ τό ανάλαφρο πέταγμα ενός πουλιού πού αιώρεται στό κενό, μεθυσμένο άπ' τό έωθινό φώς και τή χαρά τής ζωής. Πόσες δημιουργίες, πόσες μεταμορφώσεις πραγματοποιούσε ό θαυματουργικός αυτός καλλιτέχνης κάθε βράδυ, μέσα στό άργια τών χρωμάτων, τού φωτός, τής μουσικής μέσα στό θάμβος μιάς διαρκούς μέθης πού έφερνε σέ κεραυνοβόλες παραισθήσεις... Μέσα στή χλιδή τών σουλτανικών παλατιών τών «Χιλίων και μιάς νυκτών», ό Νιζίνσκι έρχονταν νά εκμηδενίσω όλες τις εκθαμβωτικές λαμπράδες τών ντεκόρ του Μπάνιστ μέ τή δική του εμφάνισι.

'Η έμμονη όπτασία του ξεπερνούσε τήν όργιαστική μεγαλοπρέπεια τής βακχικής έορτής πού κατέληγε σέ σφαγή. Αυτός ό μαυρος σκλάβος πού στραφέρε μέσα στην όλόχρονη στολή του, μέ τήν εξαλλη παραφορά του και τό μεγαλείο του, έσερνε τις ψυχές ύπόδουλες στους βάρβαρους ρυθμούς τό παραλήρημα μιάς έφιαλτικής 'Ασίας.

'Αντίθετα, στόν εξαίσιο δραματισμό του «Φάσμα, τος του Ρόδου», τό άσύλληπτο πλάσμα ενός παρθενικού όνειρου έπιφοιτούσε τέλεια έναρκαωμένο και κυμάτιζε μέσα στις στροφές του βάλς του Βέμπερ. Στο «'Απόγευμα ενός Φαύνου», ό Νιζίνσκι έκανε ν' αναζηή ό άρχαίος παγανιστικός κόσμος μέσα στους ήθουιστικούς μαιάνδρους τών στίχων του Μαλλαρμέ και τής μουσικής του Ντεμπουσύ. Μαγειεία άπροσδιόριστες, πού σαγηνεύουν τήν ψυχή μέ τό δουερά τους φίλτρα μέσα σέ δρόμους όλάνθιστους, άθέμιτους, παρακινδυνευμένους... Στο «Καρναβάλι» του Σούμαν, στόν «Πετρούτσκα» του Στραβίνσκι, στό «Πουλί τής Φωτιάς», στόν «'Ιωσήφ» και στόν «'Ούελενοπίγκελ» του Ρίχαρντ Στράους, στις Σουλφίδες, στην «Κλεοπάτρα», ό Νιζίνσκι σημείωνε εξαίρετικούς θριάμβους μέ τις άποκλειστικές δικές του δημιουργίες, πού άναδειχονταν άνάγλυφες μέσα στα πρωτόφαντα σέ πλούτο, σ' έκλεπτουμένη τέχνη, και σ' έζωτικές έφευρετικότητες ντεκόρ τών έργων αυτών πού κατέπληξαν τόν κόσμο. 'Ο Νιζίνσκι, σέ καθεμιά άπό τις μεταμορφώσεις αυτές προσωποπούσε και μιά νέα ύπαρξι έντελής διάφορη κι' άπομονωμένη στή δική της άτμοσφαίρα.

'Ιδωδής 'Αρλεκίνος, ρωμανικός Σοπέν στό «Καρ-

ναβάλι» του Σούμαν. Ρώσος χωρικός παλιόβουλος στόν «Πετρούτσκα», σκλάβος αίμοχαρης στή «Σεχεραζάτε», φλογισμένος έραστής στην «Κλεοπάτρα», δαιμονιομένος «Τίλλ», άγνός κι' άνίδεος «'Ιωσήφ», ξέφυγε κάθε κριτική κι' άνολυτική μελέτη μέ τό άνεξιχνιάστο μυστήριο τής πολύπλευρης μεγαλοφυίας του, πού κρατούσε σέ άδιάπνστο θαυμασμό τους άνθρώπους τής τέχνης και τής διανοήσεως τής έποχής του. 'Ο Πάλ Κλωντέλ γράφει :

«'Ο Νιζίνσκι έχει φτερά. 'Η ψυχή του κυριαρχεί έπάνω στο σώμα του και του δίνει φτερά... Πέταζε άκόμη μιά φορά, θεϊκό πουλί, στή θαυμαστή σου έξόρμησι πού θά καταλήξει σέ μιά άκόμη θαυμαστότερη ήττα! Γιατί τό ξέρεις πού θά κατεβής άπό τά ύψη πού άνέβηκες, μά θά κατεβής μέ βασιλική μεγαλοπρέπεια και χάρη, και πάλι θά έξορμήσης σάν άετός και σάν βέλος άστραφτερό πού ξεπετιέται μόνο του άπό τήν ύψια του φαρέτρα! 'Η ψυχή σου σηκώνει τό σώμα σου γιά λίγες στιγμές, τό φόρμα σου γίνεται φλόγα, τό είναι σου όλο γίνεται παράφορη άστραπή πού μιάς ξανάρχεται σάν κεραυνός! Έτσι ή μεγάλη άνθρώπινη ύπαρξι στην ύψιστη λυρική εκδήλωσι, κι' έρχεται σάν ένας θεός νά εξαγιάσισ τήν κάθε μας άσχημία!..»

'Ετσι ήξαν νά έξυμνουν οι ποιητάι τόν θρυλικό αυτό καλλιτέχνη του χορού, τόν άληθμόνητο Νιζίνσκι, πού σημάδεψε μίαν όλόκληρη έποχή, μ' ένα φός πρισματικό, παράδοξο, κι' άπόκοσο.

Μοι μένει άκόμη νά μλήσω γιά δυό άλλες μεγάλες Βασιλίσσες του χορού, τήν 'Ισαδώρα Ντόγκαν, και τήν 'Αννα Πάβλοβα. Στής δυό αυτές εξαίρετικές χορεύτριες θ' άφιερώσω ένα ξεχωριστό άρθρο.